

IV

Sicelides Musae, paulo maiora canamus.
non omnis arbusta iuuant humilesque myricae:
si canimus siluas, siluae sint consule dignae.

ultima Cumaei uenit iam carminis aetas;
magnus ab integro saeculorum nascitur ordo.
iam redit et Virgo, redeunt Saturnia regna;
iam noua progenies caelo demittitur alto.
tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
desinet ac toto surget gens aurea mundo,
casta faue Lucina: tuus iam regnat Apollo.
teque adeo decus hoc aeui, te consule, inibit,
Pollio, et incipient magni procedere menses
te duce. si qua manent sceleris uestigia nostri,
inrita perpetua soluent formidine terras.
ille deum uitam accipiet diuisque uidebit

Ecl. IV. Saeculi noui interpretatio Ryabe || 7 demittitur edd. : di-
Ran || 12 Pollio R : orbis Schap.

IV

Muses de Sicília,¹ aixequem una mica l'objecte dels nostres cants! No a tothom plauen vergers i humils tamarius: si cantem les boscúries, que les boscúries siguin dignes d'un cònsol.²

L'última edat de la profecia de Cumes, a la fi, ja és arribada.³ Integrament reneix el gran ordre dels segles. Ja torna la Verge,⁴ torna el regnat de Saturn; ja una nova generació davalla de les altures del cel. Tu, casta Lucina,⁵ sigues propícia a l'infant adés nat, sota el qual desapareixerà finalment la raça de ferro i sobre el món enter sorgirà la raça d'or; des d'ara regna el teu germà Apol·lo. I justament sota el teu consolament, sí, sota el teu, Pol·lió, s'obrirà aquesta edat gloriosa, i començaran els mesos del

¹ Les Muses de la poesia pastoral || ² Del cònsol Pol·lió || ³ L'última edat, el *saeculum* desè de l'anomenat *magnus annus* (cf. v. 5 *magnus ordo*) del món, després de la qual, segons les prediccions de la Sibilla de Cumas, el món començarà de nou el seu gir, amb l'edat d'or, presidida per Saturn || ⁴ Per a alguns, l'estel α de la constel·lació de la Verge, que va reaparèixer l'any 40 a. de J. C., el 5-6 d'octubre: dada essencial per a la cronologia de l'ègloga. Menys probablement *Virgo* designaria Astrea, la deessa de la justícia, filla de Zeus i de Temis, la qual, a l'edat de ferro, fugí de la terra i pujà al cel. Per a la interpretació cristiana, *Virgo* és la verge Maria. Veg. H. WAGENVOORT, *De terugkeer der Maagd* («Hermeneus» 1930, p. 172-177) || ⁵ Diana, germana d'Apol·lo, sota l'apellatiu de *Lucina*, presidia els parts.

permixtos heroas et ipse uidebitur illis
pacatumque reget patriis uirtutibus orbem.

at tibi prima, puer, nullo munuscula cultu
errantis hederas passim cum baccare tellus
mixtaque ridenti colocasia fundet acantho.
ipsae lacte domum referent distenta capellae
ubera, nec magnos metuent armenta leones;
ipsa tibi blandos fundent cunabula flores.
occidet et serpens, et fallax herba ueneni
occidet; Assyrium uolgo nascetur amomum.
at simul heroum laudes et facta parentis
iam legere et quae sit poteris cognoscere uirtus,
molli paulatim flauescet campus arista
incultisque rubens pendebit sentibus uua
et durae quercus sudabunt roscida mella.
pauca tamen suberunt priscae uestigia fraudis,
quae temptare Thetim ratibus, quae cingere muris
oppida, quae iubeant telluri infindere sulcos.
alter erit tum Tiphys, et altera quae uehat Argo
delectos heroas; erunt etiam altera bella,
atque iterum ad Troiam magnus mittetur Achilles.

17 patriis R³: patris R¹ || 18 at tibi prima puer nullo edd.: ac tibi
nulla puer primo R || 20 fundet R¹abc: -it γ || 21 referent γ¹: -ant
Schol. Lucani || 23 post 20 poni uoluit Kloug. (Progr. Leitmeritz)
'non inepte' Ribb. || 26 at γb edd.: ac R; parentis γa¹bc Philarg. Serv. Non.
Ben. Ples. Goel. Hirt. Ian. Sabb. Tov.: parentum R¹ Caro. || 28 de-
uescet γ¹ edd.: -it Rγb || 33 telluri infindere sulcos γbc edd. (S. 142)
V 142): tellurem... sulco R

Gran Any¹ llur carrera durant el teu comandament.² Si
resten encara alguns rastres dels nostres crims,³ ja seran en
va, i les terres seran alliberades de llur perpètua paüra.
15 Aquest infant⁴ rebrà una vida divina i veurà els he-
rois mesclats amb els déus i entre aquests ell mateix
serà vist; i regirà l'univers pacificat per les virtuts del seu
pare.⁵

Quant a tu, infant, de bell principi la terra, sense cap
conreu, et prodigarà els seus petits presents: les heures
que erren d'ací i d'allà, amb la valeriana i el lotus⁶ unit a
20 la rient carnera.⁷ Elles soles, les cabres tornaran a casa
unes mamelles tibants de llet, i els arments no temeran
els grossos lleons. El teu bressol, ell mateix, es cobrirà
per a tu de flors agradables. I morirà la serp, i l'enganyo-
sa herba de verí morirà: pertot arreu neixerà el gingebre
25 d'Assíria.

Tanmateix, així que podràs llegir les lloances dels herois
i els fets dels teus avis i conèixer el que val la virtut, la
plana a pleret groguejarà de la flexible espiga, dels aranyo-
ners incultes penjarà el raïm vermellenc i els roures de-
30 fusta dura estillaràn una rosada de mel. Amb tot, subsis-
tiràn alguns rastres de l'antiga maldat, que forçaran a

¹ El nou període per a la humanitat. Vegeu una definició del
magnus annus en CICERÓ, *N. D.* II 20, 51. Sobre el neopitagorisme
d'aquesta ègloga, J. CARCOPINO, *Virgile et le mystère de la IV^e Églo-
gue* cit., p. 30 ss. || ² Comandament militar: potser una al·lusió al co-
mandament de Pol·lí i a la seva campanya de Dalmàcia (40 a. de C.)
|| ³ Al·lusió a les guerres civils, represes després de l'assassinat
de Cèsar || ⁴ Per a les teories sobre l'infant, veg. la not. preliminar
d'aquesta bucòlica || ⁵ Segons d'altres, «regirà amb les virtuts del seu
pare l'univers pacificat». Però el sentit no és essencialment distint ||
⁶ Dues identifications insegures. Sembla que el *baccar*, del qual ex-
treien els antics un perfum estimat (cf. PLINI, *N. H.* XXI 6), és la
Valeriana Celtica L., o bé, segons SARGEANT, op. cit., p. 21, una es-
pècie de *Cyclamen*: potser el *Cyclamen Balearicum*. Potser la *colocasia*
és la *Nymphaea Nelumbo* L. (= *Nelumbo nucifera*) o lotus de l'Índia ||
⁷ H. JEANMAIRE, *Le Messianisme de Virgile* cit., es basa en els noms
d'aquestes quatre plantes per a establir la seva alegoria egípcia i bà-
rbara sobre la bucòlica.

hinc, ubi iam firmata uirum te fecerit aetas,
 cedet et ipse mari uector, nec nautica pinus
 mutabit merces: omnis feret omnia tellus.
 non rastros patietur humus, non uinea falcem;
 40 robustus quoque iam tauris iuga soluet arator;
 nec uarios discet mentiri lana colores,
 ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti
 murice, iam croceo mutabit uellera luto;
 sponte sua sandyx pascentis uestiet agnos.

'talìa saecula' suis dixerunt 'currite' fuis
 concordēs stabili fatorum numine Parcae.
 aggredere o magnos — aderit iam tempus — honores,
 cara deum soboles, magnum Iouis incrementum!
 aspice conuexo nutantem pondere mundum,
 50 terrasque tractusque maris caelumque profundum;
 aspice, uenturo laetantur ut omnia saeclo.
 o mihi tum longae maneat pars ultima uitae,
 spiritus et quantum sat erit tua dicere facta:
 non me carminibus uincat nec Thracius Orpheus,
 55 nec Linus, huic mater quamuis atque huic pater adsit,
 Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo.
 Pan etiam, Arcadia mecum si iudice certet,

45 pascentis R edd. : nascentis Bent. (conl. Ge. III 390) || 52 laetantur R edd. : -entur P^{ay} Ribb. Ian. || 53 tum PR : tam codd. dell. longae R Seru. : -ge P^y || 55 uincat P^y Ribb. Ian. Thilo S.-D. Sabb. Tov. : uincet P^{ay} Ry Goel. || 56 huic pater edd. : fuit pater R || 57 Orphei P^y : Orphi R^y Macr. (Sat. V 17, 19) Prisc.; formosus P^{ay} -onsus P

acarar-se amb Tetis¹ damunt les naus, a cenyir de muralles les ciutats, a fendre de solcs la terra. Aleshores hi haurà un segon Tifis² i una segona Argo que s'endugui
 35 la flor dels herois; hi haurà també d'altres guerres i de nou serà enviat a Troia el gran Aquil·les.

Després, quan l'edat ja afermada haurà fet un home de tu, el navegant deixarà ell mateix la mar i el pi de les naus ja no tragarà mercaderies: tot país ho produirà tot.
 40 La terra no patirà més els rasclets ni la vinya el podall; des d'aleshores també el robust llaurador deslligarà el jou als bous; i la llana ja no aprendrà de mentir colors variats; ans el marrà, ell mateix, mudarà la seva llana pels prats, ja en la porpra suau del múrex, ja en el color safranenc
 45 de la galda; espontàniament, l'escarlata³ vestirà els anyells mentre pasturen.

«Per filar uns segles tals, correu!», han dit a llurs fusos les Parques⁴ concordēs per la immutable voluntat dels fats.
 Encamina't cap als suprems honors, aquesta serà l'hora, oh car rebrot dels déus, noble acreixement de Júpiter!⁵
 50 Mira el món oscil·lant sota el pes de la volta celeste, i les terres i les esteses del mar i les pregoneses del cel! Mira com tot s'omple d'alegria amb el segle que s'acosta! Oh, pogués jo aleshores veure prolongar-se l'última part de la meua vida, i tenir prou alè per a cantar les teves fetes!

¹ Filla de Nereu, divinitat del mar: aquí, per sinècdoque, el mateix mar || ² Pilot mític del vaixell Argo, que, segons la tradició, fou el primer que travessà el mar. Els clàssics espanyols van entendre aquest passatge com una profecia del descobriment d'Amèrica. Veg. TOVAR, p. 67 || ³ Al text sandyx, color mineral, escarlata. Des de Plini (N. H. XXXV 6, 23) s'atribueix aquí a Virgili un error, suposant que el poeta considera aquest tint d'origen vegetal; realment no hi ha relació directa entre sandyx i pascentis. El sentit és: «Les herbes de què es peixeran els anyells, els donaran aquells colors que s'obtenen per mitjà del múrex, el lutum o el sandyx» || ⁴ Reminiscència de CATUL, LXIV 327 ss. || ⁵ Sobre aquesta expressió, veg. T. FRANK, Magnam Iouis incrementum, Virg. Ecl. IV 49 («Class. Philol.» XI 1916, p. 334).

Pan etiam Arcadia dicat se iudice uictum.
 incipe, parue puer, risu cognoscere matrem:
 matri longa decem tulerunt fastidia menses.
 incipe, parue puer: qui non risere parentes,
 nec deus hunc mensa, dea nec dignata cubili est.

60

59 dicat *codd. edd.*: dicet *P² Macr.* (*Sat. V 14, 6*) || 61 matri *PR*
 γ¹: -tris *P²γ*; tulerunt *P²R edd.*: tulerant α: tulerint β¹ et fortasse *P²*
 'alii abstulerint legunt' *Seru. recepit Schap.* || 62 qui non risere parente
 tes *scripsi cum Ian. Tov. Quint.* (*IX 3, 8*: qui non risere parentes *codd.*
 qui non risere parenti *edd.*): cui [quoi] non risere parentes *PRγ Ribb.*
Stamp. Faircl. S.-D. Sabb. (*Riv. Filol. LIII 242-243*): qui non ri-
 sere parenti *Schr. Goel. Carc. et alii alia* || 63 hunc *codd. edd.*: hos
Schr.; cubili *Pay¹cm*: cubile *P²γ*

55 No em venceria amb els seus cants, no, ni Orfeu de Tràcia ni Linus,¹ per bé que, l'un, l'ajudés la mare i l'altre, el pare, a Orfeu Calliope, a Linus el bell Apol·lo. Pan² mateix, si lluités amb mi davant l'Arcàdia per jutge, Pan mateix, davant l'Arcàdia per jutge, es confessaria vençut.

60 Comença, petit infant, a conèixer amb un somriure la mare: la teva mare, deu mesos³ li han portat llargues fatigues. Comença, petit infant: aquell que no ha somrigut als seus pares,⁴ ni un déu no l'ha jutjat digne de la seva taula ni una deessa del seu llit.

¹ Orfeu i Linus, poetes mítics de l'edat d'or || ² Divinitat nacional dels arcadis i déu dels pastors || ³ Els antics atribuïen deu mesos a l'embaràs. Sobre aquesta expressió, font de discussions, veg. P. LEJAY, *Dix mois d'ennui* («*Rev. de Philol.*» XXXVI 1912, p. 5-29, 133); P. FABIA, *Decem menses* («*Rev. Ét. Anc.*» 1931, p. 33-41); N. I. HERSCU, *Sobre la Egloga IV 61: decem menses* («*Emerita*» XII 1944, p. 231-244) || ⁴ Passatge molt discutit, sotmès sovint a correccions innecessàries. La llició que donem permet de conciliar el testimoni de Quintilià (*I. O. IX 3, 8*) i la tradició manuscrita. Vegeu STAMPINI, p. 74-75; SAINT-DENIS, p. 43; TOVAR, p. 70-71; especialment, H. W. GREENE, *Virgil, Ecl. IV 62* («*Class. Rev.*» XXX 1916, p. 191 ss.); A. KURFESS, *Zu Virgil Buc. IV 62* («*Berl. phil. Woch.*» XXXVIII 1918, p. 160 ss.); E. M. STEUART, *Qui non risere parenti* («*Cl. Rev.*» XL 1926, p. 156 ss.); J. S. PHILLIMORE, *Virg. Ecl. IV 62* («*Cl. Rev.*» XXXI 1917, p. 23); T. BIRT, *Virg. Buc. IV 62: qui non risere parentes* («*Phil. Woch.*» XXXVIII 1918, 186-192); J. DE ECHAVE-SUSTAETA, *Sobre el verso 62 de la Egloga IV de Virgilio* («*Helmantica*» 13, 1953, p. 91-98). La forma tradicional *parentes* és provada per R. SABBADINI, *Cui non risere parentes* («*Riv. di Filol.*» LIII 1925, p. 241-243), però no convencen els seus arguments sobre *cui*.